

DEDE KORKUT KİTABI'NDA DİNİ MOTİFLER

İnsanlık tarihinde yerini alan bütün milletler geçmişteki değerlerini yansıtan birçok eserler ortaya koymuş ve bu eserlerin bir kısmı kaybolurken, bazıları da günümüze kadar gelebilmiştir. Dede Korkut Kitabı da; günümüze ulaşan ve müslüman Türk Milleti'nin tarihteki din, dil, örf-adet gibi değerlerle, günlük yaşantılarını en güzel şekilde yansıtan önemli kaynaklardan biridir.

Dede Korkut hikayeleri iki nüshadır. Bunlardan biri, Dresden Kral Kütüphanesi'nde bulunan "Kitab-i Dedem Korkut alâ lisan-i taife-i Oğuz han" isimli nüsha olup, içerisinde giriş ve oniki hikaye bulunmaktadır. Diğer nüsha, Vatikan Kütüphanesi'nde bulunan "Hikâyet-i Oğuznâme-i Kazan Beg ve Gayri" isimli nüsha olup, içerisinde giriş ve altı hikaye vardır.

Dede Korkut Kitabı'nın her iki nüshasında bulunan hikayeler, XV. asrın ikinci yarısında tesbit edilip, XVI. asırda yazıya geçirilmiştir. Fakat kimin tarafından yazıldığı hakkında bir bilgi yoktur.⁽¹⁾

Dede Korkut Kitabı'nı Türkiye'de ilk olarak 1916'da Kilisli Rifat Arap harfleriyle neşretmiş, daha sonra 1938'de Orhan Şaik Gökay neşretmiştir. Fakat her iki neşir de Dede Korkut Kitabı'nın asıl

**Adem
TUTAR**

F.Ü. İlahiyat Fakültesi
İslam Tarihi
Araştırma Görevlisi

1 Muharrem Ergin; *Dede Korkut Kitabı*, Ankara 1989, s. 64-67.

nüshasına değil, o nüshanın bozuk bir kopyasına dayanmaktadır.⁽²⁾ Son olarak, Muharrem Ergin, içerisinde giriş, metin ve faksimile bölümlerinden oluşan Dede Korkut Kitabı'nı neşretti. Dede Korkut Kitabı hakkında bunlardan başka, yerli ve yabancı araştırmacıların ortaya koydukları, birçok eser bulunmaktadır.

Korkut Ata, Dede Korkut ve Dedem Korkut şekilleriyle Oğuzların menkıbevi bilici ozanı, Oğuzhanlarının vezir-müşâriyi olup Oğuzların destanî hikayelerini toplayan kitap bu şahsa atfedilerek, Dede Korkut Kitabı diye, adlandırılmıştır.⁽³⁾ Dede Korkut Kitabının girişinde, Korkut Ata yani, Dede Korkut olarak bahsedilen bu zat Oğuz'un bilicisi, gaybdan haber veren, kavmin müşkilini halleden, her konuda kendisine danışılan ve sözü tutulan üstün bir şahsiyet olarak tanıtılmaktadır.

Dede Korkut Kitabı'ndaki coğrafi adlara bakıldığında, Oğuzların, Azerbeycan ve Doğanadolu yörelerinde yaşadıkları görülmektedir.⁽⁴⁾ M. Fahrettin Kırzioğlu, Dede Korkut Hikayelerinin coğrafyasını tesbit etmeye çalışmış, coğrafi isimlerden hareket ederek bir harita hazırlamıştır.⁽⁵⁾ O.Ş. Gökyay da, bu haritadaki bilgilere dayanarak benzer bir harita hazırlamıştır.

Dede Korkut Kitabındaki hikayeler mahiyet itibariyle, Oğuzların inanç, ahlak gibi manevi değerlerle, günlük yaşantılarındaki özellikleri açıkça gösteriyor. Dede Korkut Kitabı'nın en önemli özelliklerinden biri de alpler devri Anadolu'sunun bütün zevk ve ahlak hususiyetlerini en göze çarpar bir şekilde yansıtmasıdır.⁽⁶⁾

Dede Korkut Kitabı, Türk-İslam Tarihi açısından önemli bir eser olarak günümüzde de önemini korumaktadır.

Dede Korkut Kitabı'ndaki dini motiflere geçmeden önce, Eski Türk Dini ve Türklerin İslamiyete girişlerini görmek, konumuzun daha iyi anlaşılması açısından, önemli olduğu kanaatindeyiz.

2 M. Ergin; a.g.e, s. XIII.

3 Pertev Naili Boratav; *Korkut Ata*", İslam Ans. 1967, C.VI. s. 860.

4 O, Ş. Gökyay; *Dedem Korkut'un Kitabı*, İst. 1973, s. XC.

5 M. Fahrettin Kırzioğlu; "Milli Destanlarımızdan Dede Korkut Oğuznamelerinin Tarih Belgesi Bakımından Değerleri", Belleten, C.L., S. 198, Aralık 1986, s. 915-926.

6 Fuad Köprülü; *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara 1984, s. 253.

Eski Türk Dini

İslam'ı kabul etmeden önce Türkler, çeşitli din ve kültürlerle çevrili bir bölgede yerleşmişlerdir. Dolayısıyla Türkler'in Buddizm, Zerdüştilik, Hristiyanlık, Maniheizm, Yahudilik gibi dinlerle temasları olmuştur. Türkler, bunlardan bazılarını din olarak kabul etmiş olmalarına rağmen, hiçbirini sahip oldukları inanç ve gelenekleriyle bağdaştırıramamışlardır.⁽⁷⁾

İslam öncesi Türkler, yukarıda belirtilen dinlerden hiçbirine bağlanmadığı halde, hangi dine mensup olduklarını B. Ögel; Türkler'in disiplinli bir hayat ve toplum düzenleri yüzünden "Tek Tanrı" düşüncesine erişmeleriyle izah ediyor.⁽⁸⁾

Eski Türk İnancı'nın Şamanlık olduğu kanaati, Ortaasya Türkleri arasında yapılan araştırmalara neticesinde, iyice yerleşmiştir. Altay ve Yakutlar'ın çeşitli dinlerin etkisiyle ortaya çıkan inanç sistemlerine bakarak⁽⁹⁾, "Eski Türkler şüphesiz Şamanist idiler."⁽¹⁰⁾ gibi bir ifade bugün artık yapılan araştırmalar neticesinde; "Eski Türkler Şamanist deşildiler" şekline dönüşmüştür.⁽¹¹⁾

Ş. Kuzgun, Eski Türk Dini'nin ilahi kaynaklı bir din olduğunu ileri sürmüş ve Eski Türk Dini'nin Haniflik olduğu neticesine varmıştır.⁽¹²⁾

Türkler'in İslam'ı Kabulleri

Çeşitli inanç ve dinleri tetkik etmiş olan Türkler, İslâmiyet'i anlayacak bir olgunluğa sahiptiler. Çeşitli yollarla müslümanlar arasına giren Türkler, İslâmiyet'i inceleme fırsatı bulmuşlar, kendi inanç ve yaşayışlarıyla, İslam Dini ilkeleri ve müslümanların yaşayışları arasında bazı benzerlikler tespit etmişlerdir. Türkler'in İslâmiyet'e geçişlerinde, İslâmiyet'in evrensel bir din olmasının tesiri olduğu kadar, İslâm

7 Günay TÜMER, Abdurrahman KÜÇÜK, *Dinler Tarihi*, Ankara 1980, s. 60.

8 Bahaddin Ögel, *Türk Kültürü'nün Gelişine Çağları*, Ankara 1979, C. II, s. 60.

9 İbrahim Kafesolu, *Türk Millî Kültürü*, Ankara 1977, s. 251.

10 Abdulkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara 1986, s. 1; Eski Türk Dini Tarihi, İstanbul 1976, s. 2.

11 İ. Kafesoğlu, a.g.e, s. 253; Eski Türk Dini, Ankara 1980, s. 6; İbn Fazlan Seyehatnamesi (Çev. Ramazan Şeşen) İst. 1975, s. 31; Osman Turan, *Türk Cihan Hakiniyeti Mefkûresi*, İst. 1986, s. 116; Harun Güngör, *Süryani Kaynaklarına Göre Türklerin Menşe'i, Dini İnanç ve Adetleri*, *Türk Dünyası Araştırmaları*, İst. 1986, s. 40-84.

12 Şaban Kuzgun, *Hazar ve Karay Türkleri*, Ankara, 1993, s. 120-122.

öncesi inançlarının verdiği yakınlığın da etkisi görülmüştür. Türklerin Araplarla olan münasebetleri, İslâmiyet'ten önce, Sâsani İmparatorluğu aracılığıyla başlamıştır. V. asrın sonlarına doğru batıya yönelen Sâsânîler ile temasa geçen Türkler, bu batı komşularının iç ve dış siyasetleri üzerinde etkili olmuşlardır. ⁽¹³⁾

Halife Hz. Ömer'in komutanlarından Numan b. Mukarrin, Sâsânî hükümdarı III. Yezducerd'i 642 yılında Nihavend'de yenince İslam orduları Horasan'a girerek Herat, Nişabur ve Serashs'ı alarak Merv üzerine yürüdü. Böylece Arap orduları İslamiyet'in doğuşundan sonra ilk defa Türkler ile karşı karşıya geldi. ⁽¹⁴⁾

751 yılında Araplarla Çinliler arasında yapılan Talas Savaşı'nda Türkler (Karluk, Yağma, Uygur)'in Abbasiler tarafını tutması, yalnız muharebenin değil, tarihlerin istikametini de değiştirmiştir. ⁽¹⁵⁾

Daha sonra Maveraünnehr ve Horasan tamamen İslamlaşmış, böylece Türklük dünyasındaki boyların çoğu kitleler halinde müslüman olmuşlardır. ⁽¹⁶⁾

Türk Irkı'nın hiçbir maddi mecburiyet altında olmaksızın sırf kendi ihtiyariyle ihtida etmiş olması kadar, büyük kitleler halinde ihtida etmiş olması da ehemmiyetle kaydedilecek bir noktadır. ⁽¹⁷⁾

Dede Korkut Kitabı'nda İslam Öncesi İnanışlar

Dede Korkut Kitabı'nda Türklerin müslüman olmasıyla ortaya çıkan bir takım İslami unsurlar bulunmakla beraber, İslam öncesi dönemlere ait olup, İslam'ın temel prensiplerine ters düşmeyen, birçok İslam Öncesi unsurlar da mevcuttur.

Tanrı Kültü

Dede Korkut Kitabı'ndaki Tanrı Kültü'ne geçmeden önce, İslamiyet'ten önceki Türk Destanları'na bakmak, konunun anlaşılması açısından iyi olacaktır.

13 Z. Velidi Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, İst. 1981, s. 72; Hakkı Dursun Yıldız, *İslamiyet ve Türkler*, İst. s. 3.

14 H.D. Yıldız, a.g.e. s. 78.

15 Osman Turan, *Selçuklular ve İslamiyet*, İst. 1971, s. 11; Z.V. Togan, a.g.e, s.74-75; H.D. Yıldız, a.g.e, s. 33.

16 Z. V. Togan, a.g.e, s. 75-76; Faruk Sümer, *Oğuzlar*, Ankara, 1970, s. 50.

17 İ. Hami Danişmend, *Türk Irkçı Niçin Müslüman Olmuştur*, İst. 1959, s. 47.

Türklerin yaratılış Destanı'nda; "Daha hiçbir şey yokken Tanrı Kayra Han'la uçsuz bucaksız su vardı. Kayra Han'dan başka gören, sudan başka görünen yoktu..."⁽¹⁸⁾ ifadelerinde, Tanrı'nın varlığı ve O'ndan başka yaratıcı olmadığı belirtilmektedir.

Oğuz Kağan Destanı'nda; Oğuz Kağan, oğullarına yurdunu paylaşırıp verdikten sonra, onlara hitap ederken;

"... Kök Tengriye men ötedim,

Sen-ler gebire men yurtum..."

(Gök -Tanrı'ya (borcumu) ödedim, sizlere de yurdumu veriyorum)⁽¹⁹⁾ diyor. Burada Oğuz Kağan, milletine yaptıklarından dolayı Tanrı'ya karşı sorumlu olduğunu ve milletine de iyi davrandığı için, Tanrı katında sorumluluktan kurtulduğunu ifade ederken, Tanrı inancını da açıkça gösteriyor.

Ergenekon Destanı'ndan; Türkler zamanla Ergenekon'a sığmıyor. Ergenekon'dan çıkmak için demir madeni olan dağı eritip bir yol açmak istiyorlar ve ateş için gerekli olan odun, kömür ve bunları tutuşturacak körükler hazırlayıp ateşi yakıyorlar. Ve destan; "Tanrı'nın gücüyle ateş kızdıktan sonra dağ eriyip akıverdi..."⁽²⁰⁾ diye devam ediyor.

Yine yukarıdaki ifadede "Tanrı'nın gücü ile" derken; Tanrı'nın yardımı ile bu işi başardıklarını ve Tanrı'nın yardımı olmadan hiçbir işin olamayacağını ifade ediyorlar. Burada İslam öncesi Türkler'deki Tanrı inancının mahiyeti açıkça görülmektedir.

Dede Korkut Kitabı'nın mukaddimesinde; "Allah Allah dime-yince işler olmaz, Kadir Tanrı virmeyince er bayımaz..."⁽²¹⁾ denilirken, Allah ve Tanrı kelimelerinin aynı manada yani, tek bir ilahı ifade eder şekilde kullanıldığı görülmektedir.

Dede Korkut; "aguz açup öger olsam üstümüzde Tanrı görklü"⁽²²⁾ derken, Gök Tanrı İnancını belirtiyor.

18 N. Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İst. 1971, C.I, s. 12.

19 N. Sami Banarlı, a.g.e., s. 20.

20 N. S. Banarlı, a.g.e., s. 26.

21 Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı*, Ankara, 1989, s. 73.

22 M. Ergin, a.g.e, s. 75.

Beğil, Oğuz'a asi olduğunu söyleyince hatunu;

"yiğidim big yiğidüm, Padişahlar Tanrı'nın kölgesidir, Padişahına asi olanın işi rastgelmez..."⁽²³⁾ diyerek Türklerdeki Tanrı Kültü'nü ve padişah anlayışını ifade ediyor.

Dağ Kültü

Tanrı ile dağlar arasında ilgi kuran, dağları insan gibi canlı sayan Türkler, dağları, Tanrı ile konuşuyor ve ilgi kurar gibi görmüşlerdir. Göğün direği dağ, yeri bastıran ve Tanrı'ya giden en yakın yol dağ olduğundan Ortaasya'daki dağların çoğu Tanrı ile ilgili adlar almışlardır.⁽²⁴⁾

Dede Korkut Kitabı'nda, Buğaç Han yaralandığı zaman, Hızır İlyas O'na geliyor ve; "Korkma oğlan ölüm yoktur tağ çiçeği anan südiyle senin yarana melhemdür dedi ve gayip oldu."⁽²⁵⁾ diye ifade ediliyor.

Burada dağ çiçeğinin etkisiyle yaradan kurtulması, dağ kültürünün bir görüntüsüdür.

Buğaç Han'ın anası oğlunu yaralı bir halde gördüğünde;

"... Akar senün suların Kazılık Tağı

Akar iken akmaz olmuş

Biter senün otların Kazılık Tağı

Biter iken bitmez olmuş

Kaçar senün geyiklerin Kazılık Tağı

Kaçar iken kaçmaz olsun taşa dönsün..."⁽²⁶⁾ diyor.

Buğaç Han'ın anası, sanki karşısında kendisini anlayan biri varmış gibi beddua ediyor ve bu felaketin sebebini dağa yüklerken, dağ kültürünü açıkça ifade ediyor.

23 M. Ergin, a.g.e, s. 218.

24 H. Tanyu Dinler Tarihi Araştırmaları, Ankara, 1973, s. 43.

25 M. Ergin, a.g.e, s. 88.

26 M. Ergin, a.g.e, 89; A. İnan, Makaleler ve İncelemeler, C. I. Ankara 1987, s. 468; O. Şaik Gökyay, Dedem Korkudan Kitabı, İst. 1973, CCXCIX.

Dede Korkut, destanların sonunda dua ederken; "Yırlü kara dağların yıkılmasın..."⁽²⁷⁾ diyerek, dağ kültürünü belirtiyor.

Ağaç Kültü

Dede Korkut Kitabı'nda geçen kültürlerden biri de ağaç kültürüdür. Dede Korkut, destanların sonunda dua ederken; "... Kölgelüce kaba ağacın kesilmesün..."⁽²⁸⁾ diyor.

Burada, ağaca verdiği değeri belirtirken, ağaç kültürünü de gösteriyor.

Salur Kazan Destanı'nda, kafirler Han Uruz'u öldürmek için ağacın yanına getirdikleri zaman, Uruz ağaca hitap ederken;

"Ağaç ağaç dir isem sana erilenme ağaç

Mekke ile Medine'nin kapısı ağaç

Musa kelimün asası ağaç

Şah-ı Merdan Ali'nün Döldülünün eyeri ağaç

Zülfikar'un kınıyile kabzası ağaç

Şah Hasan ile Hüseyinün bişigi ağaç..."⁽²⁹⁾ diyor ve devamında ağaca tehditvari sözler söylerken, Türkerdeki İslam öncesi ağaç kültürünün müslüman olduktan sonra da devam ettiğini görüyoruz.

Bugün Anadolu'nun muhtelif yörelerinde ağaç kültürünün, bazı ağaçlara bez bağlama şeklinde devam ettiğini açıkça görebiliriz.

Su Kültü

Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması Destanı'nda; Salur Kazan, evi yağmalandıktan sonra kafir üzerine giderken, önüne bir su geliyor ve Salur Kazan; "Su hak dizarın görmüşdür, ben bu suyile haberleşeceğim" diyor. Bu ifadeyle suyun Tanrı'yı gördüğünü ve kutsal bir varlık olduğunu anarak, su'dan haber almak istiyor. Bunun üzerine;

27 M. Ergin, a.g.e. s. 94, 153, 176.

28 M. Ergin, a.g.e. s. 115, 176, 184; O.Ş. Gökyay, a.g.e. s. CCXCV.

29 M. Ergin, a.g.e. s. 108; A. İnan, Makaleler, C. I, s. 468-469.

"Çağnam çağnam kayalardan çıkan su

Ağaç gemileri oynatan su

Hasan ile Hüseyünün hasreti su

Bağ ve bostanın ziyneti su

Ayişe ile Fatıma'nın nigahı su

Şahbaz atlar gelip içtiği su

Kızıl develer gelik kiçtugu su

Ağ koyunlar gelip çevresinde yattığı su

Ordumun haberin bilürmisin değil mana

Kara başum kurban olsun suyum sana"⁽³⁰⁾ derken, karşısında-kendini anlayan bir varlık varmış gibi ifadeler kullanması, su kültürünün açık bir görüntüsüdür.

Dede Korkut, destanlarının sonunda; "... Kamın akan görklü suyun kurumasun..."⁽³¹⁾ diye dua ederken, suyun değerini ve su kültürünü ifade ediyor.

Ata Kültü

Salur Kazan Destanı'nda, Salur Kazan'ın hanımı Burla Hatun kafirlerin elinde tutsak iken, namusunu korumakla, oğlunun hayatını korumak arasında tercih yapmak zorunda kalıyor. Ve oğluna hitaben; namusumu korumayım da seni öldürsünler mi, yoksa seni öldürmemeleri için kafirin yatağına mı gireyim, diyor. Oğlu anasına;

"Ana hakkı Tanrı hakkı değülmiseyidi..."⁽³²⁾ diyor. anasının bu şekilde konuşmasına kızan Uruz, anasının namusunu korumasını söylüyor. Burla, Hatun'un oğlu Uruz, ana hakkının Tanrı hakkı olduğunu söylerken ata kültürünü de açıkça ifade ediyor.

Bu konuda Ş. Çemşidov; "Kadın-ana destanda çok büyük bir gururla tasvir ediliyor. Ana hakkı Tanrı hakkıyla beraber tutuluyor. Ve

30 M. Ergin, a.g.e. s. 101; A. İnan Makaleler, C.I, s. 492.

31 M. Ergin, a.g.e. s. 94, 115.

32 M. Ergin, a.g.e. s. 107.

ana, Tanrı derecesine yükselip, mukaddesleştirilir. Bu, ananın Oğuz cemiyetinde yüksek şerefli bir yer tuttuğunu gösterir."⁽³³⁾ diyerek konuya açıklık getiriyor.

Dede Korkut, destanların sonunda dua ederken;

"... ağ pürçekli anan yeri behişt olsun,

ağ sakallı baban yiri uçmağ olsun..."⁽³⁴⁾ diye, ana babaya dua etmesi, Türklerdeki ataya saygının ve ata kültürünün açık bir göstergesidir.

Dede Korkut Kitabı'nda İslamiyet'in İzleri

Dede Korkut Kitabı'nda, İslam öncesi Türk inanç ve gelenekleri bulunmakla birlikte, Türklerin İslam Dini'ne girdikten sonraki dönemlerinde, İslamı unsurlar da belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Allah İnancı

Dede Korkut Kitabı'na başlarken, müellifin kitaba besmele ile başlaması, İslam'daki Allah inancının mevcudiyetini gösteriyor. Her işe O'nun ismini anarak başlamak müslümanlığın alametlerinden ve Allah'a olan inançtan kaynaklanmaktadır.⁽³⁵⁾

"... Kamusına benzemedü cümle alemleri yaradan Allah Tanrı görklü..."⁽³⁶⁾ diyen Dede Korkut; Allah'ın, herşeyin yaratıcısı olduğunu ve hiçbir şeyin, O'nun benzeri olmadığını söylüyor. Böylece İslam'daki Allah inancını da bariz bir şekilde gösteriyor.

Kazılık Oğlı Yiğenek Destanı'nda; Yiğenek Allah'a sığınarak;

"Yücelerden yücesin

Kimse bilmez nicesin

Sen anadan olmadın

Kimse rızkın yimedün

33 Şamil Çeşvidov, *Kitab-ı Dede Korkut*, Ankara, 1990, s. 85.

34 M. Ergin, a.g.e. s. 107, 153, 206, 251.

35 O. Ş. Gökyay, a.g.e. s. CCLXXIV.

36 M. Ergin, a.g.e. s. 76; O. Ş. Gökyay, a.g.e. s. CCLXXII.; Şükrü Elçin *Dede Korkut Kitabı'nda İslami Unsurlar*, Nemeth Armağanı, Ankara, 1962, s. 47.

Kamu yirde ahedsin

Sen Allah-u Samedsin..." diyor.

Yukarıdaki ifadelerde Allah inancı ve Allah'ın sıfatları açıkça belirtilmektedir. Aynı zamanda bu ifadeler İhlas Suresi'nin bir çevirisidir.⁽³⁷⁾

Peygamber İnancı

Dede Korkut Kitabı'na göre, İslam Dini'nin en belirgin özelliklerinden birisi de peygamber inancıdır. Hikayelerde Hz. Peygamber'in Tanrı dostu olarak belirtilmesi, günahların bağışlanması için Hz. Muhammed'in şefaathı kılınması, peygambere olan sevginin ve peygamber inancının açık bir ifadesidir.⁽³⁸⁾

Kur'an-ı Kerim İnancı ve İbadet

Dede Korkut Kitabı'nda, Kur'an-ı Kerim'in Tanrı ilmi olduğundan, Hz. Osman'ın ve alimlerin Kur'an-ı Kerimi düzenlediğinden bahsederken, o zamanki Oğuz Türkleri'nin Kur'an-ı Kerim hakkındaki bilgilerin bir çoğuna sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca, abdest alıp namaz kılan ve Aziz Tanrı adına hutbe okutan Oğuzlar'ın dini ibadetlerini de yerine getirdikleri görülmektedir.⁽³⁹⁾

Türkler, İslam'dan önce Tek Tanrı (Gök Tanrı)'ya inanmakla birlikte, tabiatta bulunan dağ, ağaç ve su gibi bazı varlıkları kutsal saymışlardır.

Dede Korkut hikayelerinde, İslam Dini'ni benimseyen Oğuz Türkleri'nin, bu varlıkların kutsallığını devam ettirdikleri, onlara birer canlı varlıklarmış gibi davranarak temas kurmaya çalıştıklarını görmekteyiz. Bu varlıklara bu denli önem vermelerini sebebi, onlarla devamlı iç içe yaşamış olmalarından kaynaklanmaktadır.

İslam öncesi dönemlere ait olup, İslam'ın zuhurundan sonra, İslami kisveye bürünen bu inançlar, birer dini inanç ya da örf ve adet olarak, günümüz müslüman Anadolu halkında da görülmektedir.

37 M. Ergin, a.g.e. s. 204; Ş. Elçin, a.g.e. s. 147; O. Ş. Gökyay, a.g.e. s. CCLXXXIII.

38 M. Ergin, a.g.e. s. 75, 115; Ş. Elçin, a.g.e. s. 147.

39 M. Ergin, a.g.e. s. 75, 114, 152, 256.

Ağaçlara ve türbelere paçavra bağlamak, mezarlardan medet ummak gibi hurafeler bu inançların somut misalleridir.

Toplumumuzda bu türlü hurafelerin yaygınlaşması, toplumumuzun İslam Dini'nin özünden uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Son zamanlarda, İslam'ın özüyle alakası olmayan ve İslam'ın kesinlikle tasvip etmediği, ruh çağırma, falcılık gibi faaliyetlerin yaygınlaşması, Müslüman Türk toplumunun inanç zaafına uğramasına sebep olmaktadır.

Bu durumda yapılacak olan şey; İslam Dini ile alakası olmayıp, günümüz müslümanlarında dini inanç veya örf ve adet gibi yerleşmiş olan hurafelerin, iyice araştırılıp tesbit edilerek, toplumumuzun bu konuda eğitilmesini sağlamak gerekir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; "Allah nezdinde hak din İslam'dır..."⁽⁴⁰⁾ ve "Bütün dinlerden üstün kılmak üzere peygamberini hidayet ve hak din ile gönderen O'dur. Şahit olarak Allah yeter"⁽⁴¹⁾ ayetlerine uygun olarak, milletimizi, itikadi, ameli ve ahlaki konularda, İslam'ın emirleri doğrultusunda bilinçlendirip, ruhen sağlam bir toplum olma vasfını korumamız gerekmektedir.

40 Kur'an-ı kerim, Al-i İmran, 19.

41 Kur'an-ı Kerim, Fetih, 28.

HARİTA 1 VE 2

BİBLİYOGRAFYA

- 1- BANARLI, Nihat Sami; **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul 1971.
- 2- BORATAV, Pertev Naili; **"Korkut Ata" İslam Ansiklopedisi, C.VI**, İstanbul, 1967.
- 3- ÇEMŞİDOV, Şamil Allahverdi; **Kitab-ı Dede Korkud**, (çev. Üçler Bulduk) Ankara, 1990.
- 4- DANİŞMEND, İsmail Hami; **Türk Irkı Niçin Müslüman Olmuştur**, İstanbul 1959.
- 5- ELÇİN, Şükrü; **Dede Korkut Kitabında İslami Unsurlar**, Nemeth Armağanı, Ankara, 1962.
- 6- ERGİN, Muharrem; **Dede Korkut Kitabı**, Ankara, 1989.
- 7- GÖKYAY, O. Şaik, **Dedem Korkud'un Kitabı**, İstanbul, 1973.
- 8- GÜNGÖR, Harun; **Süryani Kaynaklarına Göre Türklerin Menşe'i, Dini İnanış ve Adetleri**, **Türk Dünyası Araştırmaları**, İstanbul, 1986, s. 40
- 9- **İbni Fazlan Seyahatnamesi**, (çev. Ramazan Şeşen) İstanbul, 1975.
- 10- İNAN, Abdulkadir; **Eski Türk Dini Tarihi**, İstanbul, 1976.
; **Makaleler ve İncelemeler, C.I.**, Ankara, 1987.
; **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Ankara, 1986.
- 11- KAFESOĞLU, İbrahim; **Eski Türk Dini**, Ankara, 1980.
; **Türk Milli Kültürü**, Ankara, 1977.
- 12- KIRZIOĞLU, M. Fahrettin; **"Milli Destanlarımızdan Dede Korkut Oğuznamele-
rinin Tarih Belgesi Bakımından Değerleri"**, **Belleten, C.I.** s. 198, Aralık 1986, s. 915-926.
- 13- **Kur'an-ı Kerim**
- 14- KUZGUN, Şaban; **Hazar ve Karay Türkleri**, Ankara, 1993
- 15- KÖPRÜLÜ, Fuad; **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ankara, 1984.
- 16- ÖGEL, Bahaeddin; **Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, Ankara, 1979.
- 17- SÜMER, Faruk; **Oğuzlar**, Ankara, 1972.
- 18- TANYU, Hikmet; **Dinler Tarihi Araştırmaları**, Ankara, 1973.
- 19- ; **İslamlıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı**, Ankara, 1980.
- 20- TOĞAN, Zeki Velidi; **Umumi Türk Tarihine Giriş**, İstanbul, 1981.
- 21- TURAN, Osman; **Selçuklular ve İslamiyet**, İstanbul, 1971.
- 22- ; **Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi**, İstanbul, 1986.
- 23- TÜMER, Günay-KÜÇÜK, Abdurrahman, **Dinler Tarihi**, Ankara, 1988.
- 24- YILDIZ, Hakkı Dursun; **İslamiyet ve Türkler**, İstanbul, 1980.